

Lathund

för Stockholmsenkäten 2010

Innehåll

Förord	3
Inledning	4
Målgrupper	4
Presentationstips	5
Allmänt om tolkning av data	6
Svar på några frågor du antagligen kommer att få	7
Några definitioner	9
Din presentation	12
Bilaga 1. Nyckeltal	13
Bilaga 2. Innehåll i tematiska presentationer	14
Bilaga 3. Sammanfattande skolnivåbilder	22

Lathund för Stockholmsenkäten 2010 är framtagen av:
Carina Cannertoft på Preventionscentrum-Europaforum, Stockholms stad,
Nils Larsson på Karolinska Institutets Folkhälsoakademi och
Kaisa Snidare på Länsstyrelsen i Stockholms län.
Tack till alla som bidragit med viktiga synpunkter och tankar!

Grafisk form: Ulrika Djerw, Länsstyrelsen i Stockholms län
Framsidas foto: © asb/PhotoXpress
Tryck: E-print, Stockholm

Utgiven av Länsstyrelsen i Stockholms län 2010,
i samarbete med:

På uppdrag av
Stockholms läns landsting

Förord

Mellan sport- och påsklovet år 2010 satt cirka 30 000 elever i sina klassrum och ägnade tid åt att fylla i en omfattande enkät som kartlade deras alkohol- och drogvanor, kriminella beteende, om de varit utsatta för brott samt en mängd andra områden av mer eller mindre känslig karaktär.

Det är vårt ansvar att se till att de röster dessa elever ger åt ungdomspopulationen hörs hos beslutsfattare och andra personer som har makt och mandat att styra över ungdomarnas vardag.

Stockholmsenkäten, som undersökningen kallas, genomförs vartannat år. Vid varje undersökningstillfälle produceras tabeller och presentationer som utgör underlag för beslut i kommuners och andra intressenters förebyggande arbete.

Presentationerna som tas fram är relativt enkla att använda men ibland uppstår frågor om hur data ska tolkas eller hur index är framräknade. Vår förhoppning är att denna lathund ska underlätta för dig som vill presentera och använda delar av Stockholmsenkäten och att den ska få dig att känna dig tryggare med materialet. En annan förhoppning är att dina presentationer ska bli mer livfulla och varierade.

Britta Karlsson

Socialdirektör,
Länsstyrelsen i Stockholms län

Inledning

Sedan 1970-talet har Stockholms stad regelbundet genomfört drogvaneeundersökningar bland ungdomar. Undersökningarna har under årens lopp utvecklats och används också av andra kommuner i Stockholms län. Enkäten omfattar förutom frågor om tobaks-, alkohol- och drogvanor numera också frågor om kriminalitet, utsatthet för brott och psykosomatiska besvär. Den innehåller även frågor om elevers risk- och skyddsfaktorer, sådant som antas påverka normbrytande beteende på olika plan i en ung människas liv. Undersökningen är en pappersenkät och genomförs vartannat år.

År 2010 deltog 18 av länets 26 kommuner i undersökningen. För första gången finns kommunjämförande bilder med ett snittvärde för samtliga deltagande hemkommuner att tillgå på följande teman:

- droger och spel,
- brott och utsatthet för brott,
- psykisk hälsa,
- skola och fritid,
- urval av risk- och skyddsfaktorer.

Stockholmsenkätens resultat bidrar till att visa hur olika normbrytande beteenden förändras över tid i kommuner och stadsdelar. Dessutom kan resultaten användas som underlag för forskning och för att uppmärksamma de förebyggande frågorna i media.

Målgrupper

Resultaten från Stockholmsenkäten bör i den mån det är möjligt återkopplas till de elever som besvarat enkäten. Även för andra elevgrupper kan resultaten vara en källa till kunskap och underlag för diskussion. En redovisning av resultaten integreras med fördel i skolornas ordinarie undervisning. Resultaten kan exempelvis användas som räkneunderlag i matematiken och som analys- och diskussionsunderlag i samhällskunskapen eller inom ämnet idrott och hälsa.

Föräldrar är en viktig målgrupp när det gäller att sprida resultaten av Stockholmsenkätens resultat. Dels behöver föräldrar få kunskap om hur situationen ser ut i en aktuell skola eller i ett lokalområde, dels kan enkätresultaten användas för att mobilisera föräldrar i specifika frågor som nattvandring, föräldraprogram eller överenskommelser mellan föräldrar. Att presentera resultaten från Stockholmsenkäten kan också utgöra ett bra diskussionsunderlag i samband med att en skola eller stadsdel presenterar en policy eller handlingsplan för förebyggande arbete.

Stockholmsenkätens resultat kan utgöra underlag för samverkansträffar och workshopar där personal från olika verksamheter möts och analyserar resultaten. Stämmer bilden med den bild av läget som skolpersonal, fritidspersonal, fältare, socialsekreterare och närpolis möter i sin vardag? Med utgångspunkt i resultaten – vilka insatser och prioriteringar behöver då göras framöver? Träffarna kan både anordnas lokalt i en stadsdel och centralt i kommunen/stadsdelsområdet. Om en central processdag anordnas kan det vara en framgångsfaktor att låta ledande politiker och tjänstemän från exempelvis en styrgrupp eller ett folkhälsoråd delta.

Delar av Stockholmsenkätens resultat lämpar sig väl för tillsynspersonal att ha med som en information

till personal på restauranger och i butiker med tobaks- och/eller folkölsförsäljning. Det gäller framför allt frågorna om hur många minderåriga som använder tobak eller alkohol och hur de får tag på varorna.

Politiker i nämnder med ansvar för sociala frågor, utbildningsfrågor och fritidsfrågor samt tillsyn över alkohol- och tobakslagens efterlevnad bör få ta del av resultaten. Det kan vara ett bra tillfälle att i samband med presentationen av Stockholmsenkäten lyfta viktiga styrdokument som policy eller handlingsplaner för det förebyggande arbetet till diskussion eller

beslut. Redovisningar av uppföljningar och utvärderingar passar också bra att presentera för nämnderna.

Hur ungdomarna i en kommun mår och trivs i skolan, vad de gör på sin fritid och om de begått eller utsatts för brott samt om de använder tobak, alkohol eller narkotika och i så fall i vilket utsträckning är av intresse för allmänheten. Därför är media en viktig kanal för att få ut kunskap dels om hur det ser ut i den aktuella kommunen eller stadsdelen men också för att berätta om det förebyggande arbete som planeras eller bedrivs.

Presentationstips

- För dig som presenterar Stockholmsenkäten för första gången: Ta kontakt med någon som arbetat med materialet tidigare för tips och lärdomar.
- Bilda en arbetsgrupp med exempelvis representanter från skola, elevhälsa, fritid, socialtjänst och polis som gemensamt gör en första analys och tolkning av materialet innan ni går ut och presenterar materialet för olika grupper. Om möjligt, använd gärna resultat från andra elevenkäter, till exempel elevhälsoenkäter från skolhälsovården eller LUPP*, som jämförelse.
- Lägg in powerpointbilderna i egen kommunmall.
- Tydliggör för dig själv inför varje presentation: Vad är det du vill ha sagt? Hur vill du att målgruppen ska agera efter din presentation?
- Målgruppsanpassa presentationen: Vad är intressant för just den här gruppen? Vad vet gruppen om enkäten? Hur och när görs den? Vad är syftet med den? I vissa grupper måste man börja med att presentera eller sälja in enkäten. Resultaten kan komma i andra hand.
- Visa hellre för få bilder än för många. Preventionscentrum Stockholm har tagit fram nyckeltal för varje tema (se bilaga 1). Nyckeltalen kan ge en vägledning till vilka resultat som ska presenteras. Fokusera inte bara på problem utan försök också att lyfta fram det positiva, till exempel att xx procent *inte* använder droger.
- Sammanfatta de avsnitt du presenterar, till exempel användning av tobak, alkohol eller narkotika eller resultaten kring skolan. Det är speciellt viktigt om du visar många bilder.
- Utvärdera din egen insats och dra lärdom av utvärderingen. Be också målgruppen om synpunkter.

* Lokal uppföljning av ungdomspolitik, kommunal ungdomsenkät framtagen av Ungdomsstyrelsen.

Allmänt om tolkning av data

I Stockholmsenkäten, liksom i de flesta andra enkäter, används siffror för att beskriva verkligheten. All analys och tolkning av siffermaterial kräver noggrannhet och eftertanke och ett viktigt syfte med denna lathund är just att hjälpa dig att förmedla resultaten från Stockholmsenkäten på ett bra sätt. Vet du vad du talar om blir det lättare att besvara de ibland tuffa frågor du kan få av kollegor, beslutsfattare, personal ute i verksamheterna och ideella aktörer: Vad säger resultaten? Har det blivit bättre eller sämre? Hur ligger vi till jämfört med andra områden eller verksamheter? Om du känner dig säker på materialet och dess styrkor och svagheter blir presentationen mer givande för din publik men också för dig själv.

Statistiska metoder är bra verktyg men de måste användas på rätt sätt. Om du i stora drag vet vad man bör tänka på när resultaten ska tolkas så hjälper det dig att svara på frågor.

Delar av presentationsmaterialet är enkelt att förstå, exempelvis ”andelen elever som röker dagligen eller ibland”. Andra är mer svårtolkade, exempelvis olika index som återfinns i den tematiska presentationen ”Ett urval av risk- och skyddsfaktorer”.

År 2010 förändrade Preventionscentrum Stockholm beräkningarna av index och en mer utförlig förklaring på hur nya index är framräknade hittar du under rubriken ”Index” i denna lathund. De index som nu presenteras är beräkningar som baseras på en eller flera frågor i enkäten. Indexvärdet kan variera mellan 0 och 100 där 0 alltid står för lägsta möjliga värde och 100 för det högsta möjliga värdet på frågan. Observera att höga indexvärden kan innebära någonting positivt eller negativt beroende på vad indexet mäter. Ett exempel är att ju högre indexvärde på *god psykisk hälsa* desto bättre medan ju högre

indexvärde på *låg konventionell moral* desto sämre. Diagramrubrikernas formulering är vägledande vid tolkning av resultatet. När dessa resultat presenteras är det en god idé att du känner dig absolut säker på om höga indexvärden innebär något positivt eller negativt. Det är även en fördel om du känner till vilka frågor som ingår i respektive index, vilket framgår av bilaga 2 (bilaga 3 för sammanfattande skolbilder).

Tolkning av index är inte heller så klara. Är index ”29” bra eller dåligt när man ser på *grad av trotsigt beteende*? Siffran ”29” säger inte mycket utan måste sättas i relation till något, exempelvis utvecklingen över tid eller motsvarande resultat i en annan kommun/stadsdelsområde eller till det andra könet. Först då kan ”29” sättas i ett sammanhang. Resultat från tidigare års datainsamlingar har räknats om enligt det nya sättet för att synliggöra utvecklingen över tid. En annan fråga som kan uppstå är ”Ska vi bli oroliga när index är 29?” Frågan har inget givet svar. En tanke med den nya indexberäkningen är att vi (praktiker) inte ska fastställa när ett beteende eller företeelse är problematisk. Det är en fråga för forskare och styrs av vem som forskar och vilken kontext forskningen görs i.

Kanske lämpar sig de mer svårtolkade presentationsbilderna bäst att presentera för personal som är väl insatta i frågorna som mäts, till exempel personal inom elevhälsa eller socialtjänst. Frågor som är enkla att förstå kan med fördel presenteras för många olika grupper.

Svar på några frågor du antagligen kommer att få

Hur är kvaliteten på undersökningen?

Stockholmsenkätens styrka är dels dess storlek och dels att det är en totalundersökning. Det är en tvärsnittundersökning, resultatet har samlats in vid en viss tidpunkt. Bilderna i presentationsmaterialet visar hur det såg ut under den tid insamlingen pågick, från början av mars till mitten av maj 2010. Enkäten har också genomförts vid flera tillfällen vilket ger möjlighet att följa utvecklingen över tid i enskilda kommuner och stadsdelar och jämföra dem med varandra.

Enligt den tekniska rapport som Stockholms Stads Utrednings- och Statistikkontor AB (USK) tagit fram för 2010 års undersökning samlades 29 937 enkäter in från de 18 deltagande kommunerna. Då har även kvaliteten på svaren granskats och uppenbart felaktigt ifyllda enkäter har rensats bort. Enkäter som uppfyllde ett eller fler av följande kriterier har sorterats bort:

- har svarat att de använt alla slag av narkotika *eller*
- har svarat att de alla dagar dricker 70 cl sprit eller mer *eller*
- har på samtliga delfrågor om kriminella aktiviteter angett att de gjort respektive sak mer än 10 gånger.

År 2010 var svarsfrekvensen 79 procent (externt bortfall). Bortfallet bland enskilda frågor, så kallat internt bortfall, varierar. Som högst är det 8 procent. Bara fem frågor har ett högre internt bortfall än 5 procent.

Ett vanligt problem i samband med denna typ av självdeklareringsundersökningar är under- eller över-

rapportering. För vissa grupper kan det vara känsligt att uppge sitt faktiska beteende och för andra kan det ligga en lockelse i att fylla i ett grovt avvikande beteende. Ett annat metodfel kan vara att de elever som inte var närvarande vid undersökningstillfället, särskilt de som skolkar, tillhör gruppen elever som har en högre grad av problematiskt beteende. Problem med underrapportering och frånvarande elever kan leda till en underskattning av nivåer när det gäller riskbeteenden som kriminalitet och drogvapor.

Jämförelse med andra undersökningar

Flera av frågorna i Stockholmsenkäten är likadant ställda som i andra undersökningar, vilket medför möjligheter att göra relativt säkra jämförelser mellan Stockholmsenkäten och exempelvis drogvaneundersökningen från Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN, www.can.se).

CAN har gjort en bortfallsanalys i samband med sin drogvaneundersökning i årskurs nio och totalt var bortfallet ca 15 procent (CAN 2010). Dessa fördelades enligt följande:

- sjukdom (8 %),
- anpassad studiegång (1–2 %),
- ledighet (1–2 %),
- annan aktivitet (1–2 %),
- olovlig frånvaro (1–2 %),
- okänd orsak (1–2 %).

Troligtvis ser fördelningen av bortfall ut på liknande sätt för Stockholmsenkäten i årskurs nio.

Vilka förändringar är statistisk säkerställda?

På den frågan kan du kort och gott svara att Stockholmsenkäten är en totalundersökning och att det därför inte är meningsfullt att diskutera det. (Läs mer i avsnittet ”Totalundersökningar” längre fram.)

Signifikansberäkningar används vid urvalsundersökningar, det vill säga när man gör ett slumpmässigt urval från en större grupp. Bortfall finns i alla enkäter men det är inte säkert att det är slumpmässigt utan i kan stället bero på svarsfrekvenserna varierar i olika grupper. Bortfallet kan exempelvis vara större i vissa områden eller i vissa skolor. I Stockholmsenkäten deltar friskolor frivilligt, vissa väljer att delta, andra inte. Sådant bortfall kallas systematiskt och det går inte att använda för signifikansberäkningar.

Det finns de som ändå gör signifikanstester på material från totalundersökningar och menar att det finns slumpmässig osäkerhet i alla data som bland annat kan bero på tidpunkten för insamlingen. Det är sant, inga undersökningar är heltäckande eller beskriver precis allt som påverkar människors förhållanden (som för eleverna i Stockholmsenkäten). Men om vi inte vet hur osäkerheten ser ut blir det svårt att använda statistiska metoder för att sätta siffror på den.

Hur kan man beskriva de skillnader som finns?

Orden ”marginella”, ”synliga” eller ”markanta” används ofta när skillnader ska beskrivas. När använder man den ena ordet och när använder man det andra? Här finns inga regler utan du får använda sunt förnuft. De flesta tolkar nog ”marginellt” som att inget egentligen har hänt medan ”markant” pekar på en verklig skillnad. Var försiktig med att använda ordet ”markant”, särskilt för små material. När man tolkar skillnader måste man ta hänsyn till antalet svarande. Är antalet litet får varje svarande större betydelse. Är antalet svarande 10 betyder det att en person kan göra en skillnad på 10 procent. Är det 100 gör en person 1 procent skillnad. Till exempel: Om 4 av 10 svarar att de har provat narkotika betyder det att 40 procent har gjort det om 5 av 10 svarar så betyder det att 50 procent har gjort det.

Ett allmänt råd när man beskriver förändringar är att

inte hänga upp sig så mycket på en enskild siffra och inte heller bara fokusera på att jämföra sig med andra. Utgå istället från er själva. Om ni har data från flera tillfällen, undersök i stället hur utvecklingen ser ut över tid i ert område. Förändringar mellan två tidpunkter säger inte så mycket. För att kunna uttala sig om en trend behövs minst tre mätvärden som pekar åt samma håll och det är ett absolut minimum. Istället för trend kan man använda ordet tendens.

Vad betyder indexvärdena för psykisk hälsa, risk- och skyddsfaktorer?

Att beskriva känslor, upplevelser och attityder med siffror är svårt. Resultaten gällande psykisk hälsa och risk- och skyddsfaktorer presenteras ofta som index vilka är sammansatta av svaren från flera frågor som är tänkta att beskriva olika delar av psykisk hälsa, risk- respektive skyddsfaktorer. Index är svåra att tolka, framför allt om man inte vet vilka frågor som ingår. Vilka frågor som ingår i vilka index framgår av bilaga 2 (bilaga 3 för sammanfattnade skolbilder). Läs också mer under rubriken ”Allmänt om tolkning av data”. Istället för indexvärde kan du välja att visa resultat från några av de frågor som ingår i indexet. De kan kännas lättare för dig att förklara och för dina åhörare att förstå.

Har vårt förebyggande arbete haft någon effekt?

Det är svårt att mäta effekten av förebyggande arbete eller om en specifik insats har gett resultat. Användningen av Stockholmsenkäten som uppföljnings- eller utvärderingsinstrument är ett utvecklingsområde. I nuläget kan vi konstatera att Stockholmsenkätens resultat kan användas för att mäta förändringar i ett antal frågor som vi också medvetet arbetar med genom förebyggande insatser och metoder. Däremot kan vi inte per definition säga att utfallet är ett resultat av våra insatser.

Exempelvis kan förändringar i en kommun eller en stadsdel gällande föräldrars tillåtande attityder till ungas alkoholkonsumtion och bjudvanor av alkohol till unga fungera som en indikator på hur väl arbetet med Örebro Preventions Program (ÖPP) och andra attitydpåverkande insatser fallit ut. På skolnivå kan förändringar av konkreta skolfaktorer så som skolk, mobbning, fusk, elevers delaktighet, lärarledarskap och skoltrivsel fungera som indikatorer på hur väl skolans värdegrundsarbete utvecklats. Förändringar i andel minderåriga som själva köper tobak i butik eller kiosk och andelen minderåriga som köper alkohol i butik eller på restaurang kan vara indikatorer i en uppföljning av ett lokalt tillsynsarbete.

Om man nu behöver vara så försiktig i sina slutsatser, är det någon mening med Stockholmsenkäten?

Svar: Ja! Stockholmsenkäten är en bra undersökning som speglar det den är tänkt att mäta på ett utmärkt sätt. Data har samlats in på samma sätt under en längre tidsperiod och den ger en god bild av hur utvecklingen ser ut vad gäller alkohol- och droganvändning, skolförhållanden och psykisk hälsa mm bland elever i årskurs 9 och gymnasiets årskurs 2. Dessutom är en stor del av länets kommuner med (18 av 26), vilket ger goda möjligheter till jämförelser mellan kommunerna.

Några definitioner

Hemkommun

Hemkommun är den kommun där eleven är boende. De kommunjämförande bilderna (stadsdelsjämförande bilderna i Stockholms stad) utgår från elevernas hemkommuner. Om inget annat anges, brukar de flesta kommuner redovisa sina resultat utifrån hemkommun.

Skolkommun

Skolkommun är den kommun där elevens skola är belägen. Skolkommun används framförallt när man redovisar resultat för utbildningsförvaltning eller utbildningsnämnd, på skolnivå och för de elever som går i den aktuella skolan.

Index

Som nämnts tidigare är index ett sätt att sammanfatta svaren från flera frågor i ett gemensamt mått som tar hänsyn till flera aspekter av det man vill beskriva.

Tidigare index (före 2010) har baserats på någon form av värdering. Sättet att beräkna index har inte varit helt konsekvent.

Exempel: *Positiv uppmärksamhet från lärare.*
Ett medelvärde för de ingående frågorna har beräknats. Elever som har medelvärde större än eller lika med 3 sägs få positiv uppmärksamhet. I stället för att använda all den information som frågan innehåller klassas alltså eleverna i två grupper – de som får positiv uppmärksamhet och de som inte får det.

Inför 2010 har dessa uträkningar setts över och gjorts om till ett index mellan 0 och 100. Indexet är konkret ett medelvärde av frågorna, omräknat till

annan skala. Genom detta nya sätt att räkna behålls all information från elevsvaren utan värdering av var gränsen för positiv uppmärksamhet bör gå. Det är av vikt att de rapporter som presenteras i detta skede ska visa hur eleverna svarat – utan värderingar som inte är tydliga. Klassificeringar bör göras av forskare i nära anknytning till teori kring de olika frågorna.

Indexberäkningen år 2010 har beräknats enligt följande:

1. Svartalternativen graderades beroende på hur frågan är ställd och indexet formulerat.
2. Varje elev tilldelas ett medelvärde utifrån hur de svarat på frågorna.
3. Med hjälp av elevens medelvärde beräknas ytterligare ett medelvärde, denna gång på mer övergripande nivå (exempelvis skolnivå).
4. Resultatet presenteras i form av ett index (som kan variera mellan 0–100) som alltså är ett medelvärde som visar den genomsnittliga nivån för en viss egenskap hos elever i en viss enhet (ex skola).

Beskrivningen ovan kan te sig en smula abstrakt och för att underlätta för dig att förstå hur index är framräknade har USK tagit fram ett exempel som presenteras i rutan till höger.

Datatyper

Det finns två huvudgrupper av data: kontinuerliga data och kategoridata. Exempel på kontinuerliga data är hur många centiliter alkohol som konsumeras eller hur många cigaretter som röks. Alla frågor om psykisk hälsa är exempel på kategoridata. Ta till exempel frågan ”Känner du dig ledsen och deppig utan att veta varför?” Den har fem svartalternativ:

EXEMPEL:

Hög grad av trotsighet

Exemplet baseras på fråga 68a, 68g och 68o.

Fråga 68a: Jag gör tvärt emot vad människor säger åt mig att göra, bara för att göra dem arga.

Fråga 68g: Jag struntar i regler som hindrar mig från att göra det jag vill göra.

Fråga 68o: Ja vill gärna se hur långt jag kan gå innan folk får nog.

Svartalternativen kodas enligt följande:

Stämmer mycket dåligt = 0

Stämmer ganska dåligt = $(100/3) \approx 33,3$

Stämmer ganska bra = $(200/3) \approx 66,7$

Stämmer mycket bra = 100

För en fiktiv skola med fyra elever (även om det är orealistiskt) beräknas först medelvärdet hos respektive elev genom att summera dennes ”svarspoäng” och sedan dividera med antalet besvarade frågor. Som synes har bortfall ingen effekt på beräkningen.

Exempel elev 1 (besvarat alla frågor):

$(33,3 + 33,3 + 66,7)/3 \approx 44,43$

Exempel elev 2 (endast besvarat två av tre frågor):

$(66,7 + 100 + ;;)/2 \approx 83,35$

Exempel elev 3 (endast besvarat en av tre frågor):

$(33,3 + ;; + ;;)/1 \approx 33,3$

Exempel elev 4 (inte besvarat någon fråga):

$;; + ;; + ;; = ;;$

I nästa steg beräknas ett generellt medelvärde för skolan genom att dividera summan av elevernas medelvärden med antalet elever som besvarat minst en av de frågor som indexet besvaras på.

Medelvärde för denna skola = elevernas medelvärden / antalet elever som besvarat minst en fråga = $(44,43 + 83,35 + 33,3) / 3 = 53,69$

Den genomsnittliga nivån av trotsighet hos eleverna på denna skola är alltså 53,69.

De mått som är framräknade i enlighet med ovanstående förklaring är alltid markerade som ”index” i tabeller och presentationer.

I resultaten från Stockholmsenkäten finns andra sammanräknade mått som är beräknade på annat sätt. Ett exempel är total årlig alkoholkonsumtion mätt i 100 procent cl alkohol som är ett sammanräknat mått, men inget index.

”Väldigt ofta” som får värdet 1, ”Ganska ofta” som får värdet 2, ”Ibland” som får värdet 3, ”Någon enstaka gång” som får värdet 4 och ”Sällan” som får värdet 5. Att man sätter siffervärden på svaren beror mycket på att de är lättare att mata in i datorn. Det är inte säkert att skillnaden mellan ”Någon enstaka gång” och ”Ibland” ($4-3=1$) är densamma som mellan ”Ibland” och ”Ganska ofta” ($3-2=1$) men ofta utgår man från det.

Dikotomisering

Dikotomisering innebär att man delar värdena hos en variabel i två grupper, exempelvis elever under och över myndighetsåldern 18 år. Det kan vara av intresse när man frågar om inköp av cigaretter, snus eller folköl eftersom myndiga personer får handla själva.

Frågan om rökning har fem svarsalternativ och för att redovisa hur stor andel som röker ibland eller dagligen används två av dessa. Man grupperar alltså de fem alternativen i två grupper, en med tre alternativ som anger att man *inte* röker ibland eller dagligen och en med två alternativ som anger att man röker ibland eller dagligen.

Gäller svaren samtliga eller en del av eleverna?

Den övervägande delen av frågorna ska besvaras av alla. Några frågor behöver dock inte besvaras av hela gruppen. Exempelvis är frågan om hur stor andel som lyckats köpa cigaretter, snus och folköl i butik är bara av intresse för de under 18 år och därför kan redovisningen se ut på följande sätt: ”Av de som var under 18 år kunde xx procent handla i butik”.

Tvärsnittsdata

Tvärsnittsdata är data som mäts i en grupp vid en särskild tidpunkt. Stockholmsenkäten är en tvär-

snittsundersökning och består av tvärsnittsdata. Även om enkäten har genomförts vid flera tillfällen är det inte samma individer som ingår vid varje mätning. De som är niondeklassare i 2008 års enkät är inte niondeklassare i 2010 års undersökning. Även om urvalskriterierna är desamma vid bägge tillfällena finns en viss risk att skillnader kan bero på att grupperna av olika anledningar skiljer sig på ett sätt som urvalet inte tar hänsyn till.

Longitudinella data

I en longitudinell studie får samma individer svara på olika enkäter vid olika tillfällen. Det ger möjlighet att följa en grupp enskilda individer över en längre tidsperiod. På det viset minskar man risken att skillnader i resultat vid två olika tidpunkter beror på att grupperna man undersöker är alltför olika, något som kan bli fallet i en tvärsnittsstudie.

Totalundersökning

I en totalundersökning ingår alla personer i den eller de grupper som valts ut. Målgruppen för Stockholmsenkäten är alla elever i årskurs nio och årskurs två i gymnasiet. Eftersom alla elever i årskurs nio och årskurs två i gymnasiet (i de kommuner som deltar) får enkäten är det en totalundersökning med reservation för att fristående skolor i flera kommuner deltar frivilligt. Detta är viktigt att ha i åtanke när resultaten tolkas.

Urvalsundersökning

Som hörs på namnet är det bara en del av individerna i den grupp som ska undersökas som får en enkät. Urvalet måste vara så representativt för hela gruppen som möjligt.

Din presentation

Siffrorna är skelettet. Din presentation ger kött på benen.

Du står nu framför din publik. Du har förberett din presentation och har alla bilder i beredskap. Du har tillgång till en massa siffror som ska visas. Ditt framförande i dialog med publikens kunskaper och erfarenheter ger dig möjlighet att levandegöra materialet på ett sätt som ger åhörarna något mer än att bara gå hem med en massa diagram i huvudet.

Lycka till med din presentation! Vi hoppas att lathunden varit till hjälp. Mer information om enkäten hittar du i rapporten Stockholmsenkäten 2009. Den kan du få av Preventionscentrum Stockholm.

Bilaga 1.

Nyckeltal 2010

Stockholmsenkäten innehåller många resultat och det kan vara svårt att veta vad som ska lyftas fram i presentationer och i rapporter. Nyckeltalen kan hjälpa dig att välja.

Tobak

- Andel som inte använder tobak (cigaretter eller snus) av samtliga
- Röker dagligen eller ibland
- Köper cigaretter själv i butik eller kiosk (Bland de som röker dagligen eller ibland och som är yngre än 18 år)
- Snusar dagligen eller ibland
- Köper snus själv i butik eller kiosk (Bland dem som snusar dagligen eller ibland och som är yngre än 18 år)
- Tobaksdebut (rök och snus)

Alkohol

- Dricker inte alkohol
- Varit berusad under den senaste 4-v. perioden (bland samtliga)
- Alkoholkonsumtion cl 100 % (medelvärde och medianvärde)
- Köper folköl själv i affär (Bland de som dricker alkohol (oavsett ålder) respektive de som dricker och är under 18 år)
- Debutålder berusning
- Storkonsumerar minst en gång i månaden (Bland samtliga)

Narkotika

- Någon gång använt narkotika
- Använt narkotika minst en gång senaste 4 veckorna
- Debutålder narkotika

Skolsituation

- Positiv uppmärksamhet från lärare (index)
- Inflytande i skolan (index)
- Tydliga förväntningar i skolan (index)
- God anknytning till skolan (index)

Mobbning

- Kränkande behandling: Elever som mobbats eller trakasserats i något avseende under läsåret
- Har mobbat eller trakasserat andra elever

Riskfaktorer/sårbarhet

- Många sårbarhetsfaktorer (index)
- Hög grad av trotsighet (index)
- Hög grad av aggressivitet (index)
- Hög grad av impulsivitet (index)
- Låg problemlösningsförmåga (index)
- Hög grad av spänningssökande (index)
- Hög grad av antisociala beteenden (index)
- Låg moral (index)

Begångna brott

- Klottrat/Olaglig graffiti
- Snattat eller stulit
- Allvarligt egendomsbrott
- Tvingat någon att ge dig pengar, mobiltelefon eller annat värdefullt
- Med avsikt slagit någon så att du tror eller vet att han/hon behövde sjukvård
- Burit vapen (t.ex. kniv eller knogjärn)
- Tvingat någon att ha sex med dig
- Debutålder brott

Utsatthet för brott

- Utsatt för misshandel

Problem med spel

- Haft problem av spelande (bland dem som spelat)

Förhållanden till föräldrar

- Svag anknytning till föräldrar (index)
- Svag uppmärksamhet från föräldrar (index)
- Inkonsekventa föräldrar (index)

Psyisk hälsa

- Psykosomatisk hälsa (index)

Bostadsområde

- Informell social kontroll i bostadsområdet (index)
- Upplevelse av ordningsproblem (index)

Bilaga 2.

Innehåll i tematiska presentationer 2010

Bilagan innehåller information om vilka frågor och svar respektive presentationsbild hänvisar till och vilka frågor som ingår i index med mera.

DROGER OCH SPEL

Tobaksbruk

Elever som röker (dagligen eller ibland)

Röker du? Andelen elever som röker dagligen eller ibland
Fråga 14, svarsalternativen 4–5.

Elever som snusar (dagligen eller ibland)

Snusar du? Andelen elever som snusar dagligen eller ibland
Fråga 18, svarsalternativen 4–5.

Elever under 18 år som köper cigaretter eller snus själv i butik eller kiosk (Bland den som röker eller snusar dagligen eller ibland)

Elever under 18 år som köper cigaretter eller snus själv i butik eller kiosk. Av dem som röker eller snusar dagligen eller ibland.

Fråga 15+19, svarsalternativ 1.

Elever som får röka eller snusa för sina föräldrar (Bland den som röker eller snusar dagligen eller ibland)

Får du röka eller snusa för dina föräldrar
Fråga 17 och 21, svarsalternativ 1.

Alkoholkonsumtion

Elever som storkonsumerar alkohol 1 gång i månaden eller oftare
Hur ofta dricker du vid ett och samma tillfälle

alkohol motsvarande minst:

18 cl sprit (en halv kvartering), eller

En helflaska vin, eller

Fyra stora flaskor stark cider/alkoläsk, eller

Fyra burkar starköl, eller

Sex burkar folköl

Fråga 34, svarsalternativ 5, 6, 7.

Elever som inte dricker alkohol

Hur ofta dricker du vid ett och samma tillfälle alkohol motsvarande minst:

18 cl sprit (en halv kvarting), eller

En helflaska vin, eller

Fyra stora flaskor stark cider/alkoläk, eller

Fyra burkar starköl, eller

Sex burkar folköl

Fråga 34, svarsalternativ 1.

Elever som någon gång varit berusad

Hur många gånger har du druckit så mycket alkohol att du känt dig berusad?

Fråga 35, svarsalternativen 2–7. 1 gång till mer än 50 gånger.

Elever som känt sig berusade under den senaste 4-veckorsperioden

Elever som känt sig berusade under den senaste 4-veckorsperioden.

Fråga 36.

Total årlig alkoholkonsumtion omräknat i 100 procent alkohol (cl)

Hur mycket folköl, starköl, vin, sprit och starkcider dricker du ungefär vid varje tillfälle.

Frågorna 24, 26, 28, 30 och 32, medelvärde.

Elever under 18 år som köper folköl själv i affär

Hur får du vanligen tag på alkohol?

Fråga 38, svarsalternativ 2. Köper själv i affär (gäller folköl).

Andel av dem som är under 18 år.

Elever som druckit alkohol hemma eller hemma hos någon annan (Var befann du dig då du senast drack alkohol)

Tänk på när du drack alkohol senast. Var någonstans var du?

Fråga 39, svarsalternativen 2–3. Hemma eller hemma hos någon annan.

Elever som druckit alkohol utomhus på gatan, i en park eller annan öppen plats. Var befann du dig då du senast drack alkohol?

Tänk på när du drack alkohol senast. Var någonstans var du?

Fråga 39, svarsalternativen 4. Utomhus på gatan, en park eller annan öppen plats

Elever som druckit alkohol på offentlig lokal (t.ex. restaurang, bar, pub, klubb) Var befann du dig då du senast drack alkohol?

Tänk på när du drack alkohol senast. Var någonstans var du?

Fråga 39, svarsalternativen 5–6. På offentlig lokal.

Elever som får alkohol från egna föräldrar med lov (Hur får du vanligen tag på alkohol?)

Hur får du vanligen tag på alkohol?

Fråga 38, svarsalternativ 6.

Elever som får alkohol från syskon (Hur får du vanligen tag på alkohol?)

Hur får du vanligen tag på alkohol?

Fråga 38, svarsalternativ 4.

Elever som får alkohol från kamrater eller kamraters syskon. (Hur får du vanligen tag på alkohol?)

Hur får du vanligen tag på alkohol?

Fråga 38, svarsalternativ 5.

Elever som köper privatimporterad eller smugglad alkohol (Hur får du vanligen tag på alkohol?)

Hur får du vanligen tag på alkohol?

Fråga 38, svarsalternativ 11.

Elever som druckit hemtillverkad sprit "hembränt" de senaste 12 månaderna

Har du någon gång under de senaste 12 månaderna druckit hemtillverkad sprit, kallat "hembränt"?

Fråga 33, svarsalternativen 2–5.

Elever som av sina föräldrar får enstaka glas/blir ofta bjudna på alkohol

Händer det att du blir bjuden på alkohol av dina föräldrar?

Fråga 84, svarsalternativen 4–5. Ja, får enstaka glas, Ja, blir ofta bjuden

Elever som får du dricka alkohol för sina föräldrar?

Får du dricka alkohol för dina föräldrar?

Fråga 40, andel elever som svarat ja (1) på frågan.

Narkotika

Elever som någon gång använt narkotika

Har du någon gång använt narkotika?

Med narkotika avses t.ex. hasch, marijuana, amfetamin, ecstasy, LSD, kokain, heroin och GHB.

Fråga 45.

Elever som använt narkotika under den senaste 4-veckorsperioden

Hur många gånger har du använt narkotika (cannabis eller annan narkotika) den senaste 4-veckorsperioden.

Andel av samtliga elever, var noga med att se hur många elever som svarat på frågan när den tolkas.

Fråga 49.

Elever som någon gång haft möjlighet att prova narkotika (av dem som inte använt narkotika)

Har du någon gång haft möjlighet att pröva narkotika?

Fråga 52, andel elever som svarat ja (1) på frågan.

Av dem som inte använt narkotika någon gång.

Elever som sniffat någon gång

Har du sniffat någon gång?

Fråga 41, svarsalternativ 2–7, från 1 gång till mer än 50 gånger.

Spel

Elever som satsat pengar på spel eller köpt lotter de senaste 12 månaderna

Har du någon gång under de senaste 12 månaderna köpt lotter eller satsat pengar på spel?

Trisslott, bingolott, kasinospel, poker, tips, spel på hästar eller liknande, även på internet.

Fråga 72, andel elever som svarat ja (2) på frågan.

Elever som satsat 200 kronor eller mer på spel de senaste 30 dagarna (av dem som spelat)

Fråga 73 Hur mycket pengar har du spelat för de senaste 30 dagarna?

Svarsalternativen 5, 6, 7 det vill säga 200 kronor eller mer.

Elever som upplevt problem av sitt spelande de senaste 12 månaderna (av dem som spelat)

Hur många gånger har du under de senaste 12 månaderna:

Försökt minska ditt spelande (a)

Känt dig rastlös och irriterad om du inte kunnat spela (b)

Ljugit om hur mycket du spelat (c)

Fråga 74, något kryss i svarsalternativen 2 eller 3.

URVAL AV RISK- OCH SKYDDSAKTORER

Sårbarhetsfaktorer

Många sårbarhetsfaktorer

Hur väl stämmer följande påståenden in på dig som person?

Fråga 68, index på basis av frågorna 68a–u.

Fråga 68a Jag gör tvärt emot vad människor säger åt mig att göra, bara för att göra dem arga.

- Fråga 68b Jag gillar att göra spännande och farliga saker, även om det är förbjudet.
- Fråga 68c Jag tål inte att bli provocerad – då kan jag slå till någon.
- Fråga 68d Jag ljuger för att få fördelar eller slippa göra jobbiga saker.
- Fråga 68e Om jag blir arg på någon drar jag mig inte för att skada honom/henne.
- Fråga 68f Jag är ofta ute på natten tillsammans med kamrater.
- Fråga 68g Jag struntar i regler som hindrar mig från att göra det jag vill göra.
- Fråga 68h Jag tycker det är roligt att lösa svåra problem och uppgifter.
- Fråga 68i Jag ser mig själv som en ganska impulsiv person.
- Fråga 68j Jag vill gärna vara där det händer spännande saker.
- Fråga 68k Jag kan få andra att tro på nästan vad som helst.
- Fråga 68l Jag blir ofta osäker när jag ställs inför nya uppgifter.
- Fråga 68m Jag tänker oftast efter innan jag talar eller gör saker.
- Fråga 68n Jag gör dumma saker även om de är lite farliga.
- Fråga 68o Jag vill gärna se hur långt jag kan gå innan folk får nog.
- Fråga 68p Det är fel att fuska i skolan.
- Fråga 68q Jag tycker att det OK att ta något utan att fråga, om man inte blir upptäckt.
- Fråga 68r Det händer att jag gör saker utan att tänka mig för.
- Fråga 68s Om jag ställs inför en svår uppgift så väljer jag att göra något annat.
- Fråga 68t Den som gör mig arg ger jag mig på – även om han/hon inte slagit mig först.
- Fråga 68u Det är viktigt att vara ärlig mot föräldrarna, även om de blir arga.

Grad av trotsigt beteende

Hur väl stämmer följande påståenden in på dig som person?

Index på basis av frågorna 68 a, g, o.

- Fråga 68a Jag gör tvärt emot vad människor säger åt mig att göra, bara för att göra dem arga.
- Fråga 68g Jag struntar i regler som hindrar mig från att göra det jag vill göra.
- Fråga 68o Jag vill gärna se hur långt jag kan gå innan folk får nog.

Grad av aggressivitet

Hur väl stämmer följande påståenden in på dig som person?

Fråga 68, index på basis av frågorna 68 c, e, t.

- Fråga 68c Jag tål inte att bli provocerad – då kan jag slå till någon.
- Fråga 68e Om jag blir arg på någon drar jag mig inte för att skada honom/henne.
- Fråga 68t Den som gör mig arg ger jag mig på – även om han/hon inte slagit mig först.

Grad av impulsivitet

Hur väl stämmer följande påståenden in på dig som person?

Fråga 68, index på basis av frågorna 68 i, m, r.

- Fråga 68i Jag ser mig själv som en ganska impulsiv person.
- Fråga 68m Jag tänker oftast efter innan jag talar eller gör saker.
- Fråga 68r Det händer att jag gör saker utan att tänka mig för.

Låg problemlösningsförmåga

Hur väl stämmer följande påståenden in på dig som person?

Fråga 68, index på basis av frågorna 68 h, l, s.

- Fråga 68h Jag tycker det är roligt att lösa svåra problem och uppgifter.
- Fråga 68l Jag blir ofta osäker när jag ställs inför nya uppgifter.
- Fråga 68s Om jag ställs inför en svår uppgift så väljer jag att göra något annat.

Grad av spänningssökande beteende

Hur väl stämmer följande påståenden in på dig som person?

Fråga 68, index på basis av frågorna 68 b, j, n.

Fråga 68b Jag gillar att göra spännande och farliga saker, även om det är förbjudet.

Fråga 68j Jag vill gärna vara där det händer spännande saker.

Fråga 68n Jag gör dumma saker även om de är lite farliga.

Grad av antisociala beteenden

Hur väl stämmer följande påståenden in på dig som person?

Fråga 68, index på basis av frågorna 68 d, f, k.

- Fråga 68d Jag ljugar för att få fördelar eller slippa göra jobbiga saker.
- Fråga 68f Jag är ofta ute på natten tillsammans med kamrater.
- Fråga 68k Jag kan få andra att tro på nästan vad som helst.

Låg konventionell moral

Hur väl stämmer följande påståenden in på dig som person?

Fråga 68, index på basis av frågorna 68 p, q, u.

- Fråga 68p Det är fel att fuska i skolan.
- Fråga 68q Jag tycker att det OK att ta något utan att fråga, om man inte blir upptäckt.
- Fråga 68u Det är viktigt att vara ärlig mot föräldrarna, även om de blir arga.

Föräldratillsyn

Elever vars föräldrar alltid vet var de är

när de är ute med kamrater på kvällarna

Fråga 79. Andel elever som svarat Alltid (1) på frågan.

Elever vars föräldrar vet vilka kamrater de umgås med på fritiden

Fråga 80. Andel elever som svarat Ja, alla (1) och Ja, de allra flesta (2)

Elever vars föräldrar vet vad de spenderar sina pengar på

Fråga 81. Andel elever som svarat Ja, helt och hållet (1) och Ja, till större delen (2).

Svag anknytning till föräldrar

Fråga 82 och 83. Index på basis av frågan 82 svarsalternativ 1 Ja och frågorna 83 g, h.

Fråga 82 Om du har ett personligt problem, kan du be någon av dina föräldrar/vårdnadshavare om hjälp?

Fråga 83g Jag bryr mig om vad mina föräldrar säger.

Fråga 83h Mina föräldrar är en förebild för mig.

Svag uppmärksamhet från föräldrar

Hur väl stämmer följande påstående in på hur dina föräldrar är mot dig:

Fråga 83, index på basis av frågorna 83 a, c, e.

Fråga 83a De ger mig beröm när jag gör något bra.

Fråga 83c De brukar uppmuntra och stötta mig.

Fråga 83e De märker när jag gör något bra.

Inkonsekventa föräldrar

Hur väl stämmer följande påstående in på hur dina föräldrar är mot dig:

Fråga 83, index på basis av frågorna 83 b, d, e, f.

Fråga 83 B De hotar med bestraffning för något jag gjort men genomför det inte.

Fråga 83 D Jag vet inte hur de reagerar när jag gjort något de inte gillar.

Fråga 83 F Det humör de är på bestämmer hur de är mot mig.

Fråga 83 E De märker när jag gör något bra.

Elever som tycker att någon i familjen dricker för mycket

Fråga 85. Andel elever som svarat Ja (1) på frågan.

SKOLA OCH FRITID

Skola

Elever som trivs bra i skolan

Hur väl stämmer följande påstående in på din skolsituation?

Fråga 56 b, svarsalternativen 3–4. Stämmer mycket eller ganska bra.

Elever som har skolkat en hel dag det här läsåret

Har du skolkat en hel dag från skolan det här läsåret?

Fråga 58, svarsalternativen 2–6

Elever som skolkat fyra eller fler dagar det här läsåret

Har du skolkat en hel dag från skolan det här läsåret?

Fråga 58, svarsalternativen 4–6.

Elever som fuskat på läxförhör eller prov det här läsåret

Fråga 61, svarsalternativ 2–6.

Elever som känt sig mobbade i skolan det här läsåret

Har du känt dig mobbad eller trakasserad i skolan det här läsåret?

Fråga 62, svarsalternativen 2–9

Elever som blivit mobbade två gånger i månaden eller oftare

Hur ofta har du blivit mobbad eller trakasserad i skolan det här läsåret?

Fråga 63, svarsalternativen 2–4. Bland de elever som uppgett att de känt sig mobbade eller trakasserade under läsåret

Elever som varit med om att mobba andra det här läsåret

Fråga 64, svarsalternativen 2–5.

Elever som blivit mobbade via internet eller SMS/MMS det här läsåret

Fråga 65, andel elever som svarat ja (1) på frågan.

Elever som varit med om att mobba andra elever via internet eller SMS/MMS det här läsåret

Fråga 66, andel elever som svarat ja (1) på frågan.

Fritid

Elever som ofta eller ibland brukar vara på fritidsgård eller träffpunkt

Fråga 69, svarsalternativen 1–2.

Elever som ofta eller ibland deltar i någon ledarledd fritidsaktivitet eller träning

Fråga 70, svarsalternativen 1–2. Sport, musik, teater och konst, hobby, kyrkligt, scouter, politik eller annan förening.

Elever som haft fler än 3 pojk/flickvänner de senaste 12 månaderna

Har du haft en pojkvän/flickvän under de senaste 12 månaderna.

Fråga 87, andel som har svarat att de haft 3 pojk- eller flickvänner (svarsalternativ 4)

BROTT OCH UTSATTHET FÖR BROTT

Brott

Elever som snattat de senaste 12 månaderna

Elever som snattat de senaste 12 månaderna.

Fråga 75a, svarsalternativen 2–5.

Elever som klottrat/gjort olaglig graffiti de senaste 12 månaderna

Elever som klottrat de senaste 12 månaderna.

Fråga 75b, svarsalternativen 2–5.

Elever som stulit en cykel de senaste 12 månaderna

Elever som stulit en cykel de senaste 12 månaderna.

Fråga 75c, svarsalternativen 2–5.

Elever som stulit en moped eller motorcykel de senaste 12 månaderna

Elever som stulit en moped eller mc de senaste 12 månaderna.

Fråga 75d, svarsalternativen 2–5.

Elever som stulit en bil de senaste 12 månaderna

Elever som stulit en bil de senaste 12 månaderna.

Fråga 75e, svarsalternativen 2–5.

Elever som tvingat någon att ge dem pengar, mobiltelefon eller något annat värdefullt de senaste 12 månaderna

Elever som tvingat någon att ge dem pengar, mobiltelefon

eller något annat värdefullt de senaste 12 månaderna.

Fråga 75f, svarsalternativen 2–5.

Elever som med avsikt förstört saker som inte var deras de senaste 12 månaderna

Elever som med avsikt förstört saker som inte var deras (t.ex.

fönsterrutor, gatlampor, cyklar) de senaste 12 månaderna.

Fråga 75g, svarsalternativen 2–5.

Elever som använt annans/falsk legitimation de senaste 12 månaderna

Elever som använt annans/falsk legitimation de senaste 12

månaderna.

Fråga 75h, svarsalternativen 2–5.

Elever som tagit pengar hemma som inte var deras de senaste 12 månaderna

Elever som tagit pengar hemma som inte var deras de senaste

12 månaderna.

Fråga 75i, svarsalternativen 2–5.

Elever som smitit från betalningen (t.ex. bio, kafé) de senaste 12 månaderna

Elever som smitit från betalning (t.ex. bio, kafé etc.) de senaste 12 månaderna.

Fråga 75j, svarsalternativen 2–5.

Elever som tvingat någon att ha sex de senaste 12 månaderna

Elever som tvingat någon att ha sex med sig de senaste 12 månaderna.

Fråga 75k, svarsalternativen 2–5.

Elever som köpt något som de vet var stulet de senaste 12 månaderna

Elever som köpt något som de vet var stulet de senaste 12 månaderna.

Fråga 75n, svarsalternativen 2–5.

Elever som sålt något som de vet var stulet de senaste 12 månaderna

Elever som sålt något som de vet var stulet de senaste 12 månaderna.

Fråga 75o, svarsalternativen 2–5.

Elever som tjuvåkt på tunnelbana eller pendeltåget de senaste 12 månaderna

Elever som tjuvåkt på tunnelbanan eller pendeltåget de senaste 12 månaderna.

Fråga 75p, svarsalternativen 2–5.

Elever som gjort inbrott i bil, affär, kiosk eller annan byggnad de senaste 12 månaderna

Elever som gjort inbrott i bil, affär, kiosk eller annan byggnad de senaste 12 månaderna.

Fråga 75q, svarsalternativen 2–5.

Elever som med avsikt slagit någon så de tror/vet att han/hon behövde sjukvård de senaste 12 månaderna

Elever som med avsikt slagit någon så att de tror eller vet att hon/han behövde sjukvård de senaste 12 månaderna.

Fråga 75r, svarsalternativen 2–5.

Elever som burit vapen de senaste 12 månaderna

Elever som burit vapen (t.ex. kniv eller knogjärn) de senaste 12 månaderna.

Fråga 75s, svarsalternativen 2–5.

Polis

Elever som någon gång åkt fast för polisen

Har du någon gång åkt fast för polisen?

Fråga 77, andel elever som svarat ja (1) på frågan.

Utsatthet

Elever som känt sig allvarligt hotade de senaste 12 månaderna

Elever som känt sig allvarligt hotade de senaste 12 månaderna.

Fråga 78a, andel elever som svarat ja (2) på frågan.

Elever som blivit rånade de senaste 12 månaderna

Elever som blivit rånade de senaste 12 månaderna.

Fråga 78b, andel elever som svarat ja (2) på frågan.

Elever som blivit bestulna de senaste 12 månaderna

Elever som blivit bestulna de senaste 12 månaderna.

Fråga 78c, andel elever som svarat ja (2) på frågan.

Elever som blivit misshandlade de senaste 12 månaderna

Elever som blivit misshandlade de senaste 12 månaderna.

Fråga 78d, andel elever som svarat ja (2) på frågan.

Elever som blivit tvingade till sex/våldtagna de senaste 12 månaderna

Elever som blivit tvingade till sex/våldtagna de senaste 12 månaderna.

Fråga 78e, andel elever som svarat ja (2) på frågan.

Trygghet

Elever som uppper att de flesta kamrater begått allvarliga brott

Hur många av dina kamrater (inom och utom skolan) slåss, har rånat, gjort inbrott eller stulit en bil?

Fråga 86 frågorna e + j, andel elever som svarat de flesta (alternativ 4).

Elever som känner sig trygga om de går ut ensam sent en kväll i området

Om du går ut ensam sent en kväll i området där du bor, känner du dig då ....?

Fråga 100, svarsalternativen 1–2.

Grad av ordningsproblem i bostadsområdet

Fråga 101. Index på basis av 101 a,d,e, g

101 a Vandalism är vanligt i bostadsområdet

101 d Det finns personer som säljer narkotika i bostadsområdet

101e På vardagskvällarna finns det många berusade utomhus

101g Det är ovanligt med våldsbrott i det här bostadsområdet

Grad av informell social kontroll i bostadsområdet

Fråga 101, index på basis av:

F101 b Om en vuxen såg mig göra något olagligt i mitt bostadsområde skulle nog mina föräldrar få reda på det

F101 c Vuxna skulle ingripa om någon helt öppet försökte sälja narkotika till ungdomar

F101 h Vuxna skulle ingripa om det blev ett slagsmål framför mitt hus

F101 i Om jag blev rånad på en allmän plats skulle vuxna ingripa

PSYKISK HÄLSA

Psykisk hälsa

Elever som haft huvudvärk en gång i veckan eller oftare

Hur ofta har du haft huvudvärk detta läsår?

Ungefär 1 gång/veckan

Flera gånger i veckan

Fråga 88, svarsalternativen 4–5.

Elever som har dålig aptit en gång i veckan eller oftare

Hur ofta har du dålig aptit?

Fråga 91, svarsalternativen 1–2.

Elever som haft "nervös mage" en gång i veckan eller oftare

Hur ofta har du under detta läsår haft "nervös mage" (t.ex. magknip, magkramp, orolig mage, illamående, gaser, förstopning eller diarré)?

Fråga 93, svarsalternativ 1–2. Flera gånger/vecka, ungefär 1 gång/vecka.

Elever som har svårt att somna en gång i veckan eller oftare

Hur ofta har du under detta läsår haft svårt att somna?

Flera kvällar i veckan, Ungefär 1 kväll/vecka.

Fråga 95, svarsalternativen 1–2.

Elever som sovit oroligt och vaknat under natten en gång i veckan eller oftare

Hur ofta har det hänt under detta läsår att du sovit oroligt och vaknat under natten?

Ungefär 1 natt/vecka, flera nätter i veckan

Fråga 98, svarsalternativen 4–5.

Elever som ofta känner sig ledsna och deppiga utan att veta varför

Känner du dig ledsen och deppig utan att veta varför?

Väldigt ofta, ganska ofta.

Fråga 89, svarsalternativen 1–2.

Elever som ofta känner sig rädda utan att veta varför

Händer det att du känner dig rädd utan att veta varför?

Väldigt och ganska ofta.

Fråga 90, svarsalternativen 4–5.

Elever som oftast är nöjda med sitt utseende

Är du nöjd med ditt utseende?

Oftast, ganska ofta.

Fråga 96, svarsalternativen 1–2.

Elever som skulle vilja ändra mycket på sig själva

Hur mycket skulle du vilja ändra på dig själv.

Väldigt eller ganska mycket.

Fråga 92, svarsalternativen 1–2.

Elever som ofta tycker att de inget duger till

Hur ofta tycker du att du inget duger till?

Ganska och väldigt ofta.

Fråga 94, svarsalternativen 4–5.

Elever som ofta känner sig slöa och olustiga

Känner du dig slö och olustig?

Ganska och väldigt ofta.

Fråga 97, svarsalternativen 4–5.

Elever som ofta tycker det är riktigt härligt att leva

Hur ofta tycker du att det är riktigt härligt att leva?

Ganska och väldigt ofta.

Fråga 99, svarsalternativen 4–5.

Grad av god psykisk hälsa

Index på basis av 88, 91, 93, 95 och 98

Fråga 88.

Hur ofta har du haft huvudvärk detta läsår?

5 Aldrig

4 Ungefär 1 gång/termin

3 Ungefär 1 gång/månad

2 Ungefär 1 gång/vecka

1 Flera gånger i veckan

Fråga 91. Hur ofta har du dålig aptit?

1 Flera gånger i veckan

2 Ungefär 1 gång/vecka

3 Ungefär 1 gång/månad

4 Ungefär 1 gång/termin

5 Aldrig

Fråga 93. Hur ofta har du under detta läsår haft "nervös mage" (t.ex. magknip, magkramper, orolig mage, illamående, gaser, förstoppning eller diarré)?

1 Flera gånger i veckan

2 Ungefär 1 gång/vecka

3 Ungefär 1 gång/månad

4 Ungefär 1 gång/termin

5 Aldrig

Fråga 95. Hur ofta har du under detta läsår haft svårt att somna?

1 Flera kvällar i veckan

2 Ungefär 1 kväll/vecka

3 Ungefär 1 kväll/månad

4 Ungefär 1 kväll/termin

5 Aldrig

Fråga 98. Hur ofta har det hänt under detta läsår att du sovit oroligt och vaknat under natten?

5 Aldrig

4 Ungefär 1 natt/termin

3 Ungefär 1 natt/månad

2 Ungefär 1 natt/vecka

1 Flera nätter i veckan

Bilaga 3.

Sammanfattande skolnivåbilder (används bl.a. i Stockholms stad)

Bilagan innehåller information om vilka frågor och svar respektive presentationsbild hänvisar till och vilka frågor som ingår i index med mera.

Kriminalitet

Fråga 75 och 77. Procentandel som någon gång under de senaste 12 månaderna har gjort något av följande:

- snattat 75 a,
- klottrat 75 b,
- gjort allvarligt egendomsbrott (stulit moped/mc/bil eller gjort inbrott) 75 d+e+q,
- använt hot eller våld (tvingat någon ge ifrån sig pengar, eller mobiltelefon, avsiktligt använt våld eller burit vapen) 75 f+r+s,
- åkt fast för polisen 77 (Svarsalternativ 1).

Utsatthet för brott

Fråga 78, andel elever som de senaste 12 månaderna har:

- känt sig allvarligt hotad 78 a (Svarsalternativ 2),
- blivit rånad 78b (Svarsalternativ 2),
- blivit bestulen 78 c (Svarsalternativ 2),
- blivit misshandlad 78d (Svarsalternativ 2),
- blivit tvingad till sex/våldtagen 78e (Svarsalternativ 2),

Tobaksbruk

Andel elever som:

- röker dagligen eller ibland (Fråga 14, svarsalternativen 4–5),
- snusar dagligen eller ibland (Fråga 18, svarsalternativen 4–5),
- röker eller snusar dagligen eller ibland (Fråga 14, svarsalternativen 4–5 eller fråga 18, svarsalternativen 4–5),

Alkoholbruk

Andel elever som

- inte dricker alkohol (Fråga 34, svarsalternativ 1),
- varit berusade, (Fråga 35, svarsalternativen 2–7),
- storkonsumerar alkohol i gång i månaden eller oftare

Fråga 34, svarsalternativen 5–7

D.v.s. dricker vid ett och samma tillfälle alkohol motsvarande minst: 18 cl sprit (en halv kvarting) *eller* en helflaska vin *eller* fyra stora flaskor stark cider/alkoläsk *eller* fyra burkar starköl *eller* sex burkar folköl minst en gång i månaden eller oftare.

Alkoholtillgänglighet – bland elever som dricker alkohol

Fråga 38. Hur elever får tag på alkohol (Bland de som dricker alkohol)

- köper själv i affär (folköl) 38 b (Avgränsning efter ålder ej gjord)
- från kamrater och syskon 38 d+e
- från egna föräldrar (med lov) 38 f
- från egna föräldrar (utan lov) 38 g
- från vuxen som köper ut åt mig 38 i

Bjudvanor

Fråga 84. Händer det att du blir bjuden på alkohol av dina föräldrar?

- 1 Föräldrarna dricker inte alkohol
- 2 Nej, blir aldrig bjuden
- 3 Ja, får smaka ur föräldrarnas glas
- 4 Ja, får enstaka glas
- 5 Ja, blir ofta bjuden

Narkotikavanor

Fråga 45. Har du någon gång använt narkotika? (Svarsalternativ 2)

(Med narkotika avses t.ex. hasch, marijuana, amfetamin, ecstasy, LSD, kokain, heroin och GHB)

- 1 Nej
- 2 Ja

Fråga 49. Hur många gånger har du använt narkotika (cannabis eller annan narkotika) den senaste 4-veckors perioden? ..... gånger (skriv 0, 1, 2 eller det antal gånger det hänt)

Fråga 98 Vet ej

Skoltrivsel

Hur väl stämmer följande påstående in på din skolsituation?
Fråga 56 b, svarsalternativen 3–4. Jag trivs bra i skolan. Stämmer mycket eller ganska bra

Skolsituation

Fråga 56. Hur väl stämmer följande påståenden in på din skolsituation?

- Stämmer mycket dåligt 1
- Stämmer ganska dåligt 2
- Stämmer ganska bra 3
- Stämmer mycket bra 4

Grad av positiv uppmärksamhet.

Index på basis av frågorna 56 d+j+m

- 56d Lärarna berömmar elever som gör något bra i skolan
- 56j Skolan berättar för mina föräldrar om jag gjort något bra
- 56m Mina lärare ger mig inget beröm om jag jobbar hårt

Grad av inflytande.

Index på basis av frågorna 56 c+g+k

- 56c Vi elever är med och planerar vad vi skall göra i undervisningen
- 56g Vi elever får vara med och bestämma över saker som är viktiga för oss
- 56k Elevernas åsikter tas inte på allvar i den här skolan

Grad av tydliga regler.

Index på basis av frågorna 56 a+h+l

- 56a Jag vet vilka regler som gäller på den här skolan
- 56h Lärarna förklarar vad vi får och vad vi inte får göra
- 56l Vuxna ingriper om någon blir trakasserad eller mobbad

Grad av god anknytning till skola.

Index på basis av frågorna 56 f+n+q

- 56f Skolarbetet känns meningslöst
- 56n Jag ser fram emot att gå till lektionerna
- 56q Skolarbetet gör mig förvirrad

Skolproblem under läsåret

Skolkat 4 eller fler dagar

Fråga 58, svarsalternativen 4–6. Har du skolkat *en hel dag* från skolan det här läsåret?

- 1 Nej gå till fråga 60
- 2 Ja, 1 gång
- 3 Ja, 2–3 gånger
- 4 Ja, 4–10 gånger

5 Ja, 10–20 gånger

6 Ja, mer än 20 gånger

Blivit mobbad eller trakasserad

Fråga 62 (b–i). Har du känt dig mobbad eller trakasserad i skolan det här läsåret.

a. Nej

b. Jag har blivit hånad, förlöjligad, kallad öknamn eller blivit retad på ett obehagligt och sårande sätt

c. Jag har blivit utfrusen av andra elever

d. Jag har blivit slagen, sparkad, knuffad eller stängd inne

e. Någon elev har spritt lögn eller falska rykten om mig och försökt få andra att tycka illa om mig

f. Jag har blivit fråntagen pengar eller saker eller fått saker förstörda

g. Jag har blivit hotad eller tvingad att göra saker som jag inte ville göra

h. Lärare har psykat eller på annat sätt varit elaka mot mig

i. Jag har mobbats på annat sätt. Vilket? .....

Har mobbat andra. 64, svarsalternativen 2–5.

Har du varit med om att mobba eller trakassera andra elever i skolan det här läsåret?

1 Nej

2 Ja, någon enstaka gång

3 Ja, 2 eller 3 gånger i månaden

4 Ja ungefär en gång i veckan

5 Ja flera gånger i veckan 98 Vet inte

Fuskat på läxförhör/prov

Fråga 61, svarsalternativen 2–6.

Har du fuskat på läxförhör eller prov i skolan det här läsåret

1 Nej

2 Ja, en gång

3 Ja, 2–3 gånger

4 Ja, 4–10 gånger

5 Ja mer än 20 gånger

Psykosomatiska problem en gång i veckan eller oftare

Fråga 88. Hur ofta har du haft huvudvärk detta läsåret?

1 Aldrig

2 Ungefär 1 gång/termin

3 Ungefär 1 gång/månad

4 Ungefär 1 gång/vecka

5 Flera gånger i veckan

Fråga 91. Hur ofta har du dålig aptit?

- 1 Flera gånger i veckan
- 2 Ungefär 1 gång/vecka
- 3 Ungefär 1 gång/månad
- 4 Ungefär 1 gång/termin
- 5 Aldrig

Fråga 93. Hur ofta har du under detta läsår haft "nervös mage" (t.ex. magknip, magkramp, orolig mage, illamående, gaser, förstoppning eller diarré)?

- 1 Flera gånger i veckan
- 2 Ungefär 1 gång/vecka
- 3 Ungefär 1 gång/månad
- 4 Ungefär 1 gång/termin
- 5 Aldrig

Fråga 95. Hur ofta har du under detta läsår haft svårt att somna?

- 1 Flera kvällar i veckan
- 2 Ungefär 1 kväll/vecka
- 3 Ungefär 1 kväll/månad
- 4 Ungefär 1 kväll/termin
- 5 Aldrig

Oro och ångest en gång i veckan eller oftare

Fråga 89. Känner du dig ledsen och deppig utan att veta varför?

- 1 Väldigt ofta
- 2 Ganska ofta
- 3 Ibland
- 4 Någon enstaka gång
- 5 Sällan

Fråga 90. Händer det att du känner dig rädd utan att veta varför?

- 1 Sällan
- 2 Någon enstaka gång
- 3 Ibland
- 4 Ganska ofta
- 5 Väldigt ofta

Fråga 97. Känner du dig slö och olustig?

- 1 Sällan
- 2 Någon enstaka gång
- 3 Ibland
- 4 Ganska ofta
- 5 Väldigt ofta

Fråga 99. Hur ofta tycker du att det är riktigt härligt att leva?

- 1 Sällan
- 2 Någon enstaka gång
- 3 Ibland
- 4 Ganska ofta
- 5 Väldigt ofta

God psykisk hälsa

Index på basis av frågorna 88, 91, 93, 95 och 98.

Fråga 88 Hur ofta har du haft huvudvärk detta år?

Fråga 91 Hur ofta har du dålig aptit?

Fråga 93 Hur ofta har du under detta läsår haft "nervös mage" (t.ex. magknip, magkramp, orolig mage, illamående, gaser, förstoppning eller diarré)?

Fråga 95 Hur ofta har du under detta läsår haft svårt att somna?

Fråga 98 Hur ofta har det hänt under detta läsår att du sovit dåligt och vaknat under natten?

Självbild

Fråga 92. Hur mycket skulle du vilja ändra på dig själv?

- 1 Väldigt mycket
- 2 Ganska mycket
- 3 En del
- 4 Ganska lite
- 5 Inte alls

Fråga 94, svarsalternativen 4–5. Hur ofta tycker du att du inget duger till?

- 1 Nästan aldrig
- 2 Någon enstaka gång
- 3 Ibland
- 4 Ganska ofta
- 5 Väldigt ofta

Fråga 96, svarsalternativen 1–2. Är du nöjd med ditt utseende?

- 1 Oftast
- 2 Ganska ofta
- 3 Ibland
- 4 Någon enstaka gång
- 5 Nästan aldrig

Föräldrakontroll

Fråga 79. Vet dina föräldrar/vårdnadshavare var du är när du är ute med kamrater på kvällar? (Svarsalternativ 1)

- 1 Alltid
- 2 Ibland
- 3 Sällan
- 4 Aldrig
- 98 Vet ej

Fråga 80. Vet dina föräldrar/vårdnadshavare vilka kamrater du umgås med på Din fritid? (Svarsalternativ 1–2)

- 1 Ja, alla
- 2 Ja, de allra flesta
- 3 Ja, några
- 4 Nej, ingen
- 98 Vet ej

Fråga 81, svarsalternativen 1–2. Vet dina föräldrar/vårdnadshavare vad du spenderar dina pengar på?

- 1 Ja, helt och hållet
- 2 Ja, till större delen
- 3 Ja, en liten del
- 4 Nej, inte alls
- 98 Vet e

Föräldrastil

Svag anknytning till föräldrarna
Index på basis av följande frågor:

- Fråga 82 Om du har ett personligt problem, kan du be någon av dina föräldrar/vårdnadshavare om hjälp?
- Fråga 83g Jag bryr mig om vad mina föräldrar säger
- Fråga 83h Mina föräldrar är en förebild för mig

Låg positiv uppmärksamhet från föräldrarna
Index på basis av följande frågor:

- Fråga 83a De ger mig beröm när jag gör något bra
- Fråga 83c De brukar uppmuntra och stötta mig
- Fråga 83e De märker när jag gör något bra

Inkonsekventa föräldrar

Index på basis av följande frågor:

- Fråga 83b De hotar med bestraffning för något jag gjort men genomför det inte

Fråga 83d Jag vet inte hur de reagerar när jag gjort något de inte gillar

Fråga 83f Det humör de är på bestämmer hur de är mot mig

Utsatthet

Många individuella sårbarhetsfaktorer

Index på basis av frågorna 68a–u. Hur väl stämmer följande påståenden in på dig som person?

Fråga 68a Jag gör tvärt emot vad människor säger åt mig att göra, bara för att göra dem arga.

Fråga 68b Jag gillar att göra spännande och farliga saker, även om det är förbjudet.

Fråga 68c Jag tål inte att bli provocerad – då kan jag slå till någon.

Fråga 68d Jag ljuger för att få fördelar eller slippa göra jobbiga saker.

Fråga 68e Om jag blir arg på någon drar jag mig inte för att skada honom/henne.

Fråga 68f Jag är ofta ute på natten tillsammans med kamrater.

Fråga 68g Jag struntar i regler som hindrar mig från att göra det jag vill göra.

Fråga 68h Jag tycker det är roligt att lösa svåra problem och uppgifter.

Fråga 68i Jag ser mig själv som en ganska impulsiv person.

Fråga 68j Jag vill gärna vara där det händer spännande saker.

Fråga 68k Jag kan få andra att tro på nästan vad som helst.

Fråga 68l Jag blir ofta osäker när jag ställs inför nya uppgifter.

Fråga 68m Jag tänker oftast efter innan jag talar eller gör saker.

Fråga 68n Jag gör dumma saker även om de är lite farliga.

Fråga 68o Jag vill gärna se hur långt jag kan gå innan folk får nog.

Fråga 68p Det är fel att fuska i skolan.

- Fråga 68q Jag tycker att det OK att ta något utan att fråga, om man inte blir upptäckt.
- Fråga 68r Det händer att jag gör saker utan att tänka mig för.
- Fråga 68s Om jag ställs inför en svår uppgift så väljer jag att göra något annat.
- Fråga 68t Den som gör mig arg ger jag mig på – även om han/hon inte slagit mig först.
- Fråga 68u Det är viktigt att vara ärlig mot föräldrarna, även om de blir arga.

LÄNSSTYRELSEN I STOCKHOLMS LÄN

---

enheten för sociala frågor
Hantverkargatan 29
Box 22067
104 22 Stockholm

Telefon: 08-785 40 00 (vxl)
Webbplats: www.lansstyrelsen.se/stockholm